

виховання, як правило, призводить до відставання учнів шкіл-інтернатів також у фізичному, психічному, розумовому та духовному розвитку.

Найбільш сприятливим та вдалим для виховання культури побуту є молодший підлітковий вік. В цьому віці збільшується значення праці в житті підлітка, він залучається до більшої кількості різних видів трудової діяльності, здатен сприймати та засвоювати господарсько-економічні, екологічні, естетичні знання тощо, які потім зможе застосувати в побуті. Але, на відміну від ровесників, які навчаються в звичайних загальноосвітніх навчальних закладах, у молодших підлітків шкіл-інтернатів спостерігається гальмування емоційного розвитку; відсутній інтерес до навчання та досвід моделювання поведінки в нетипових ситуаціях; несформовані позитивні комунікативні навички та вміння налагоджувати рівноправні стосунки з незнайомими; деформовані духовні, пізнавальних, естетичні потреби; сформовані негативні морально-правові, етичні норми поведінки та цінності.

Завдання школи-інтернату – не просто створювати сприятливі умови для розвитку вихованців, а коректувати відхилення в їх розвитку, поведінці, навчити їх жити самостійно, влаштовувати свій побут, вирішувати побутові проблеми. Для цього необхідний комплексний підхід до справи виховання учнів інтернатних закладів, а саме: дотримання принципів системності та безперервності, зв'язку з реальним життям, збагачення учнів практичним соціальним досвідом, формування в них позитивних властивостей і якостей на відміну від “бездіяльної” філософії життя.

В. Г. Муромець

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Стан політичного, соціально-економічного та культурного життя нашого суспільства глибоко відбивається на становищі дітей. Поширюється їхня бездоглядність, “соціальне сирітство”, зростає рівень соціальної дезадаптації, ранньої алкоголізації та наркотизації. Постійно збільшується кількість дітей, що стали жертвами злочинів, експлуатації, насилля. Вони все частіше потрапляють до притулків, інтернатів та інших спеціалізованих закладів. Головним завданням дорослого, вихователя, вчителя є передача дітям на кожному етапі їхнього розвитку тих моральних цінностей, які відповідають потребам суспільства. Якщо ж цього не відбувається, поведінка підлітків стає соціально дезадаптованою. Несвоєчасна допомога дітям по подоланню труднощів у процесі адаптації в подальшому веде до їх поглиблення. Вони набувають комплексності. І, як результат, неповнолітні мають вже не одну, а декілька форм проявів дезадаптації: низький рівень загальноосвітньої підготовки; порушення довільної регуляції в психічній сфері; відхилення в поведінці.

Ці підлітки утворюють групу “дітей з девіаціями в поведінці”. Навчатись в масовій школі вони не бажають і не можуть. Їх загальний фізичний та психічний розвиток відрізняється від розвитку ровесників. Серед вихованців поширені розлади психоневрологічної сфери, прояви загальної соматичної ослабленості організму, діагностуються астено-невротичні стани. Вони мають

загальмований темп психічного розвитку, збіднену емоційну сферу та уяву, низьку сформованість навичок саморегуляції та довільної поведінки. Потреба в дотриманні поведінки на основі значущих правил, стереотипів, соціально цінних норм у них відсутня. Тому в процесі корекційної роботи з підлітками поряд з іншими виникли питання: як вплинути на формування у вихованців такої поведінки, в основі якої б лежали певні, з тою чи іншою глибиною усвідомлення, цінності, які є значущими з точки зору суспільних інтересів і сталих норм.

Вирішення цих питань допоможе формування у неповнолітніх свідомого життєвого ставлення до себе, інших, довкілля; певних ціннісних орієнтацій, соціально-корисної життєвої перспективи. Людина ставиться до об'єктів і явищ навколишнього середовища як до предметів задоволення своїх інтересів і потреб. В цьому процесі вона вступає в психологічні відносини з соціальним середовищем і вимушена виявляти соціальну активність, здійснювати вчинки, включатися в численні соціальні відносини. В дошкільному і молодшому шкільному віці закладається фундамент моральності, засвоюється загальнолюдський мінімум моральних норм. Це сенситивний період для формування моральних почуттів. І саме сила й глибина цих почуттів, їх вплив на поведінку дитини, на її ставлення до людей, до природи, до результатів людської праці визначають міру моральної активності як основи формування життєвих цінностей.

Цінності виникають і розглядаються у ставленні людини до навколишнього світу, інших. Цінність – один з компонентів психологічної структури особистості, котрий характеризує сферу діяльності, яка є найбільш вагомим для суб'єкта та її розвитку [1]. Ціннісна структура особистості, на думку Т.Шевеленкової [3], є результат двобічного процесу. З одного боку, при формуванні структури особистості відбувається процес засвоєння людиною суспільних цінностей, соціальних норм, ролей, узагальнених цілей, типів мотивації і т. д. Другий бік включення людини в життя соціального світу характеризує процес становлення структури особистісного “Я”, виділення себе з навколишнього світу й усвідомлення себе. Ціннісні уявлення включаються в структуру самоусвідомлення особистості та визначають напрямки її активності.

Цінності конкретної особистості формуються під впливом соціального середовища, особливостей тих соціальних груп, в які вона входить. Звісно, згоди дітей щодо навчання і виховання в соціально-реабілітаційному закладі ніхто не питає: їх направляють на “виправлення”. Третина дітей – сироти, в інших – є батьки, які, переажно, розлучені та яких нерідко заміняють опікуни (бабусі, тьоті). Позитивного впливу на них вони не мають. Досвідом свого минулого існування неповнолітні позбавлені можливості здійснення суспільної самореалізації через засвоєння соціальних норм, ролей, розуміння цінностей оточуючого середовища. Їм потрібна психологічна, педагогічна, соціальна, медична допомога для повернення в суспільне середовище з метою адаптації, успішної соціалізації, набуття певних життєвих цінностей. В часи перебування в ЗОШ соціальної реабілітації у підлітків відбуваються зміни в міжособистісних відносинах. Схильність до спілкування (інтегрування в групу) серед вихованців підвищується. Помітною стає також

тенденція до відстоювання своєї думки (прийняття боротьби).

Таким чином, можна визначити фактори, які негативно впливають на соціалізацію вихованців загальноосвітньої школи соціальної реабілітації та які потребують психолого-педагогічної корекції: агресивність, акцентуації характеру, неадекватність самооцінки та ставлення до себе, відсутність автономності, залежність у міжособистісних стосунках. Школа соціальної реабілітації – одна з перших в Україні, яка взяла на себе завдання і відповідальність за навчання і перевиховання дітей з розладами в поведінці, повернення їх в суспільство в новій якості, зорієнтованих на значущі соціальні цінності, плани на майбутнє: професійну діяльність, добру родину, вірність, доброзичливість та інше.

Література:

1. Бродовська В. Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові / [В. Й. Бродовська, І. П. Патрик, В. Я. Яблонко]. – Миколаїв, ПСІ КСУ, 2003.

2. Непомнящая С. Н. Ценность как центральный компонент психологической структуры личности / [С. Н. Непомнящая, М. Е. Каневская и др.] // Вопросы психологии. – №1. – 1980. – С. 24 – 29.

3. Шевеленкова Т. Д. Специфика психологического подхода и изучение ценностных явлений / Т. Д. Шевеленкова. – М., 1978. – 213 с.

О. В. Пащенко

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДЛІТКІВ У ДИТЯЧІЙ ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

Екологічний світогляд – форма свідомості, міра самовизначення й культури сучасної людини, яка базується на екологічній компетентності, усвідомленні життєвої необхідності збереження природного середовища та раціонального використання природних ресурсів. Екологічний світогляд є формою духовно-практичного освоєння світу людиною (соціумом), в якій органічно поєднуються екологічні знання, екологічна культура та екологічна діяльність. Формування екологічного світогляду, формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування навичок, фундаментальних екологічних знань є основною метою екологічної освіти, як зазначається у Концепції екологічної освіти України.

Екологічна освіта, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, спрямовується на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України, на формування екологічної свідомості, як усталеної системи уявлень про стан довкілля та здатності до розуміння взаємозв'язку між людиною та природою. У зв'язку з цим актуалізується завдання формування екологічного світогляду, екологічної культури у системі неформальної освіти – через діяльність дитячих громадських організацій, зокрема природоохоронного спрямування.

Аналіз результатів констатувального експерименту показав, що дитячі громадські об'єднання екологічного спрямування мають певний потенціал